

Innspill Ekstremismekommisjonen

Med dette ønsker vi å gi et innspill om behovet for erkjennelse av sammenhengen mellom samfunnets syn på funksjonshemmede historisk og i nåtid og utviklingen av ekstremistisk tankegodt og ideologi. Forebygging forutsetter en slik erkjennelse og kunnskap. Funksjonshemmede er Norges største minoritet, men verken telles med eller regnes med i norsk politikk for bekjempelse av hatkriminalitet og ekstremisme som fenomen.

Kort om oss

Stopp Diskrimineringen er en borgerrettsstiftelse av funksjonshemmede, etablert i 2002, med formål å arbeide både lovteknisk og interessepolitisk for et sterkt og effektivt diskrimineringsvern. Diskriminering innebærer handlinger som omfatter alt fra nekt av varer og tjenester til vold og overgrep, herunder hatkriminalitet. Videre har vi spesialisert oss på andre sivile menneskerettigheter.

Vi kartlegger og dokumenterer diskriminering og hatkriminalitet og forakt i vid forstand, brudd på sivile og politiske rettigheter i Norge, tilbyr undervisning og kompetanse, samt gir veiledning til personer og organisasjoner som vil klage på diskriminering.

En viktig del av vårt arbeid er også å følge med på og dokumentere den systematiske utelatelsen av funksjonshemmede fra politikk (herunder planer, tiltak, mandater og lovarbeid) forskning, statistikk, undervisning, kunnskapsformidling, menneskerettsarbeid herunder menneskerettssentrenes arbeid, offentlig debatt mv. innen områder som likestilling, mangfold, demokrati og representativitet, diskriminering, mobbing, hatkriminalitet, vold og overgrep, rettssikkerhetsspørsmål og andre brudd på sivile og politiske menneskerettigheter.

Slik vi leser mandatet er det særlig disse to punktene vårt bidrag berører:

Ekstremisme kan forekomme innenfor flere ulike ideologier. Kommisjonen skal ha en bred tilnærming til ekstremismefeltet. Kommisjonen skal frembringe kunnskap som kan bidra til å styrke vår evne til å forebygge radikalisering og ekstremisme, samtidig som en tar vare på sentrale verdier som åpenhet, demokrati, menneskerettigheter, rettssikkerhet og ytringsfrihet.

Norge har menneskerettslige forpliktelser som ikke er oppfylt i dag når det gjelder å inkludere funksjonshemmede i dette arbeidet. Vi vil særlig vise til CRPD, FNs konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter art. 1 til 5, 8, 12, 13, 14, 15, 16 og 31.

Stopp Diskrimineringen vil oppfordre Ekstremismekommisjonen til å invitere oss når temaer vi tar opp her, skal diskuteres. Vår erfaring er at siden funksjonshemmet-perspektiver ikke er representert, er viktig å kunne besvare spørsmål. Se våre anbefalinger i avsnitt 8).

1) Forakt for svakhet – antatt og tillagt svakhet

Felles for ekstremistiske ideologier er at de er basert på at det finnes grupper av mennesker som på grunnlag av bestemte egenskaper (påstått) fra naturens side, er *overlegne* andre som f.eks. white/black/ableist/Islamic/arab/Jewish *Supremacy*.

Både implisitt og eksplisitt kommer dette til uttrykk i forakt for antatt svakhet, som er en grunnholdning, selve fundamentet, i alle ekstremistiske ideologier.

Til tross for at ekstremisme bygger på et slikt menneskesyn, blir dette sterkt underkommunisert fra statenes side. Hovedfokus settes på forakten som er basert på politiske, etniske, religiøse, nasjonale og kulturelle faktorer som gir seg utslag i bl.a. rasisme, antisemittisme, islamofobi, multikulturalisme, og etter hvert også homofobi.

Her er vi fremme med noe av kjernen i vårt budskap:

Majoritetssamfunnet fastholder og vedlikeholder oppfatninger om normalitet og avvik som faller sammen med og støtter opp under ideen om at grupper i befolkningen er *iboende svake*, mens den øvrige befolkningen kjennetegnes med det motsatte: styrke.

Mennesker med funksjonsnedsettelse er blant befolkningsgruppene som per definisjon oppfattes som *iboende svake*, både av ekstremister og av majoritetssamfunnet. Dette kommer til uttrykk på mange måter, bl.a. i nasjonal lovgivning, forskning og politikk, jf.¹.

Å bli definert og plassert av majoriteten som svak og sårbar, forhindrer en erkjennelse av at en gruppe befinner seg i en svak posisjon uten makt og innflytelse. Dette har kvinner og andre undertrykte grupper erfart. Så lenge kvinner ble definert som «det svake kjønn», var det legitimt å fastholde at kvinner var fysisk og psykisk underlegne, systematisk forskjellsbehandle, og frata grunnleggende sivile og politiske rettigheter². Dette er fortsatt situasjonen for funksjonshemmede over hele verden.

I Norge ser vi at forakt som motiv for kriminalitet, herunder voldelige angrep og skadeverk tilsløres og nøytraliseres i straffeloven og rettsapparatet. Det er offeret som karakteriseres som forsvarsløs person etter §§ 272 og 274, ved at voldtekt kategoriseres som sårbarhetsvoldtekt (offeret forsvinner), og ofte anvendes § 295 i stedet for § 291 i saker hvor offeret har kognitiv eller psykososial funksjonsnedsettelse, dvs. voldtekt omdefineres.³ Vi har erfart at selv om gjerningspersonen er kjent fra høyreekstremer miljøer, gjenkjennes ikke dette som et alvorlig samfunnsproblem som krever særlig oppmerksomhet. Det som

¹ Ofstad, Harald (1991): Vår forakt for svakhet. En analyse av nazismens normer og vurderinger. Pax Forlag.

Roulstone, Alan & Kim Sadique (2013): Vulnerable to misinterpretation: disabled people, "vulnerability", hate crime and the fight for legal recognition. 15 sider, I Roulstone & Mason-Bish (ed.) 2013: Disability, Hate Crime and Violence.

<https://www.kun.no/aktuelt/hatkriminalitet-mot-funksjonshemmede>

² NOU 2002:22 Fra bruker til borger, hovedkonklusjon s. 294 om svak posisjon.

³ Innspill til Straffelovrådet: straffelovens kapittel 26 (2021)

<https://stopdisk.no/horingsuttalelse/innspill-til-straffelovradet-straffelovens-kapittel-26-2021/>

ikke erkjennes er forakten som fører til valg av offer, at offeret tilhører en særlig *utsatt* gruppe for forakt, og at handlingen er et angrep på egenskaper og kjennetegn ved gruppen, dvs. nøyaktig samme fenomen som rammer andre utsatte grupper og som betegnes som rasisme, antisemittisme, antisiganisme, islamofobi og homofobi⁴.

Helt konkret manifesterer dette seg i mål og tiltak i handlingsplaner. Det finnes ingen handlingsplan for bekjempelse av funksjonsdiskriminering (disableism) og DHC (Disablist Hate Crime). En slik plan har heller ikke funnes før.

2) Aktive vs. passive fiendegrupper

Til en viss grad kan dagens hovedfokus i ekstremismebekjempelsen forklares med at ekstremisme i vestlige land først og fremst kommer til uttrykk i angrep på det man kan kalle *aktive* fiendegrupper, dvs. grupper som oppfattes som en aktiv trussel mot egen identitet og posisjon, typisk eksempel er innvandrere fra ikke-vestlige land.

Aktive skiller seg fra *passive* fiendegrupper ved at de aktivt konfronterer og eller fysisk kommer og krever en plass og rett til å praktisere egen religion og kultur i landene de innvandrer til. Motstanden mot innvandring og islamisering uttrykkes tydelig og offentlig, både verbalt og fysisk.

Passive fiendegrupper som funksjonshemmede, rusbrukere, fattige, kronisk syke osv. utgjør ikke på samme måte en påtrengende trussel som krever bekjempelse her og nå. Forakten er like fullt til stede hele tiden, selv om den sjeldnere gir seg utslag i samme type angrep som vi har sett (bomber, skyting osv.).

Angrep fra fundamentalistiske islamister øker, og angrepet rettet mot homofile sommeren 2022, viser at også denne befolkningsgruppen kan bli oppfattet som en aktiv fiendegruppe og bli angrepet i Norge.

Forakten for funksjonshemmede vil imidlertid, i større grad komme til uttrykk i mobbing, *hatkriminalitet* som målrettede ytringer og handlinger, tvang, vold og overgrep. I tillegg avdekkes stadig krenkelser, vold, overgrep, tvang mm. i institusjoner og andre lukkede rom (bofellesskap etz.), også kalt *strukturell hatkriminalitet*.

Videre kommer forakten til uttrykk i ideologiske tekster som f.eks. Breiviks Manifest.

Et fremtredende trekk er at majoritetssamfunnet fra myndighetsnivå, via medier, menneskeretts- og aktivistmiljøer, forskere, opinionsledere til folk flest, verken er bevisst på, eller erkjenner at funksjonshemmede kan rammes av forakten for svakhet som ligger latent i samfunnet, og når som helst kan blomstre opp igjen. Aftenpostens PST-kritikk 15.2.23 gir et godt bilde av majoritetssamfunnet tenkemåte.⁵ Samtidig minnes vi hele tiden på at forakten

⁴ https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/autism-disability-hate-crime-figures-most-likely-a7725006.html?fbclid=IwAR3-N5wMGhbVnpil4_S5OA0N3z9OJJwTSdRrZrSIsVuopksBXqWHaF0-CHE

⁵ <https://www.aftenposten.no/norge/i/KnWaW4/terrorister-er-nesten-alltid-menn-men-det-nevner-ikke-pst-med-ett-ord-i-sin-trusselvurdering>

finnes i ekstremistiske miljøer, men stort sett går handlingene under radaren eller omdefineres og glemmes.⁶

3) Faren for å overse ekstremisme pga. sykelligjøring av terrorister

Majoritetens forståelse av ekstremisme og terrorisme (og andre farlige angrep og handlinger som hatkriminalitet, massedrap osv.) angår og rammer funksjonshemmede på ulike måter. Vi har derfor vært opptatt av hvordan samfunnet med myndigheter, medier og eksperter i front, har håndtert og definert slike hendelser, og ikke minst de tre anslagene som har vært i Norge siden 2011, der terrorisme og ekstremisme som forklaring har blitt løftet frem: massakren 22. juli 2011, moskéangrepet og drapet i Bærum i 2019 og angrepet 25. juni 2022 mot to utesteder hvor homofile åpenbart var målgruppe.

- I alle tre hendelser har funksjonsnedsettelse stått sentralt som årsaksforklaring i tillegg til ekstremisme og terrorisme.
- Alle tre gjerningspersoner har blitt tillagt å være psykisk syke og at dette skulle kunne være årsak til deres handlinger.
- Hver gang skjer det uten at majoriteten problematiserer konsekvensene av å «sykelligjøre» så farlige fenomener som ekstremisme og terrorisme, og hva slags fordomsfullt menneskesyn som ligger til grunn for å «demonisere» en bestemt befolkningsgruppe gang på gang; de som er diagnostisert med psykiske diagnoser.

For å ta det siste først, det finnes *ingen* dokumentasjon eller grunnlag for å tillegge folk med psykososiale funksjonsnedsettelse en større tilbøyelighet til å skade, drepe eller begå massedrap, enn andre. Det er skrevet masse om dette, men vi ser at bortsett fra spredte innlegg i norske medier, blir det aldri satt skikkelig på dagsorden. Og vi som forsøker å få debatt om behov for et oppgjør med disse uetterrettelige og potensielt farlige påstandene, jf. avsnitt 4, slipper ikke til i media.⁷

Folk med diagnoser som psykose, er først og fremst farlige for seg selv. Derimot finnes det flere andre grupper i samfunnet som er mer tilbøyelige til å utøve vold, ta liv og begå massedrap, utfra situasjonsbestemte motiver.

Det som skjedde i kjølvannet av massakren 22. juli 2011, burde ført til endring i måten samfunnet håndterer og forstår ekstremisme og terrorisme på.

Så fort det ble kjent at det var en hvit mann som sto bak massakrene, grep journalister, forskere og opinionsledere til «galskap» som årsaksforklaring.

⁶ https://radikalportal.no/2018/08/20/domt-torturmorder-karet-til-arets-aktivist-av-den-nordiske-motstandsbevegelsen/?fbclid=IwAR3Q-mEUSaAmo5iQEEdBJOE0_7_lvkj98TC3XFHH4lhIsziunVVIAaMFC9ew
<https://www.wsws.org/no/articles/2020/09/21/poli-s21.html>

<https://www.klikk.no/side3/historie/brune-krefterigronne-klaer-6958947>

<https://www.aftenposten.no/verden/i/ngenXo/flere-politifolk-i-frankfurt-suspendert-nok-en-gang-er-hoeyreekstremister-i-uniform-avsloert>

⁷ <https://rop.no/aktuelt/er-mennesker-med-psykiske-lidelser-farlige/?fbclid=IwAR2New5oiS8l15yPV4fxWS-h3WDHDmOzFKaLKP9wCTv3hWwH5nfNXiTzBnQ>

<https://www.psychologicalscience.org/observer/stop-blaming-mental-illness>

<https://dacnw.org/businesses-government/stop-blaming-acts-of-mass-violence-on-mental-illness/>

Dersom "gærning"-fortellingen får fotfeste og også legges til grunn i dommene, vil både folk flest og alle som har ansvar for å bekjempe og forebygge terrorisme, la være å forholde seg til at ekstremisme er et farlig og felles samfunnsproblem. I stedet kan man overlate «problemet» til psykiatrien.

Det måtte to sakkyndig kommisjoner til i 22. juli-saken for å konkludere med at gjerningspersonen faktisk hadde grep om virkeligheten, og at både tankegods, miljøer og kontakter han viste til, fantes. Vi var mange som kunne ha bekreftet dette.

Mediene var fulle av "gærning"- og «galskap»-referanser, bl.a. til filmer og bøker, samtidig som psykiaterne og andre eksperter sto i kø for å ta definisjonsmakten.

Som vi fikk erfare på et seminar på Holocaustsenteret 21.9.2015 om pressens omtale av minoriteter, sto også «gærning»-fortellingen sterkt hos forskere som studerte fagfeltet. Professor Rune Ottosen presenterte en studie om sosiale mediers betydning i krisetider under denne for oss, oppsiktsvekkende tittelen:

Islamske terrorister eller norsk gærning? Fiendebilde av muslimer på Twitter 22.7.⁸

Forskerne som hadde samlet inn et materiale på over 60 000 SMSer, sendt i tiden rett etter hendelsene 22. juli 2011, for å identifisere diskurser, hadde valgt ut noen spor: «Krekar-sporet», «Islam-sporet», «terror-sporet».

Man ønsket svar på om «*et disposisjonelt (latent) fiendebilde av islam bidro til at mange aktører på Twitter trakk forhastede slutninger om hvem som sto bak udåden i Oslo og på Utøya 22. juli.*» Funnene er presentert Pressehistorisk tidsskrift.⁹

For oss var det naturlig å spørre om de i sitt omfattende materiale også hadde identifisert et «gærning-spor». Svaret var at et slikt spor nok var der, men hadde ikke blitt analysert.

Svaret kom ikke overraskende, siden tittelen implisitt avdekker at dersom gjerningsmannen var en «gærning», dreier det seg for forskerne ikke om å ta i bruk disposisjonelle fiendebilder som savner saklig begrunnelse, men kun om å slå fast faktum.

For oss står det klart at tittelen på foredraget at forskerne selv tilhører den diskursen som vi ville identifisert ved å følge «gærning-spor».

Det er verdt å legge merke til at tittelen som er brukt i Pressehistorisk tidsskrift NR. 24 2015, er endret til ***Islamske terrorister eller norsk ekstremist? Fiendebilder på Twitter 22. juli.*** Uvisst hvorfor, har i tillegg en diskurs blitt omdøpt til «Høyreekstremisme-/gærning-spor», uten at dette naturlig nok har påvirket analyse og resultater som ble gjort 4 år før i 2011.

⁸ <https://www.hlsenteret.no/aktuelt/arrangementer/2015/seminar-om-norske-mediers-omtale-av-minoriteter.html>

⁹ Norsk presses omtale av innvandrere og minoriteter før og nå.

Pressehistorisk tidsskrift nr. 24 2015

<https://medietidsskrift.no/pressehistorisk-tidsskrift-nr-24-2015-omtale-av-minoriteter/>

4) Faren for å spre hat mot funksjonshemmede

Kritikken av mediene for å sette grupper i befolkningen i fare ved bruken av disposisjonelle fiendebilder, slutter vi oss ubetinget til. Problemet er at forskerne bommer når det gjelder hvem som faktisk er i fare her:

Bakgrunnen for prosjektet som presenteres her, var å undersøke om et disposisjonelt (latent) fiendebilde av islam bidro til at mange aktører på Twitter trakk forhastede slutninger om hvem som stod bak udåden i Oslo og på Utøya 22. juli.

Jeg har tidligere skrevet om hvordan man kan skille mellom det jeg kaller et situasjonsbestemt fiendebilde – beskrivelse av konkret aggresjon gjennomført av muslimer, og et disposisjonelt fiendebilde – beskrivelse av forventet, men ikke dokumentert aggresjon fra muslimers side (Ottosen, 1993, s. 30–32). Det situasjonelle fiendebilde vil være en naturlig del av en journalistisk dekning av enhver konflikt eller terrorhandling med muslimer som gjerningsmenn. Bruken av disposisjonelle fiendebilder som plasserer ansvar for terror uten saklig begrunnelse, er potensielt farlig fordi de er egnet til å spre fordommer og rasehat uten rot i faktiske handlinger. Her har mediene et særskilt ansvar for ikke å trekke forhastede slutninger. Etter mitt syn er denne analytiske tilnærmingen relevant for studier av sosiale medier i den første perioden etter angrepet i Oslo 22. juli da gjerningsmannens identitet var ukjent.

Forskerne ser ut til å ha oversett fullstendig hvilket fiendebilde som faktisk overlevde. Det fremtrer svært tydelig i Dagbladet 5.4. 2014 s. 74, i en bokanmeldelse av en fagbok om utilregnelighetens historie:

"Grenslandet mellom jus og medisin var brått på alles lepper etter illgjerningene 22. juli 2011. At gjerningsmannen måtte være «gæren», var det få som tvilte på, men var han såpass gal at han ikke kunne stilles til ansvar for sine gjerninger"

I årene som har gått etter 22. juli, ser vi ingen tegn til at dette disposisjonelle fiendebildet svekkes. Tvert imot, gjentar det samme seg både i 2019 og 2022. Samfunnet med mediene i spissen griper raskt til en årsaksforklaring om at gjerningspersonene må være psykisk syke, selv om det kommer klart og tydelig frem at de i likhet med Breivik, handler utfra egen overbevisning basert på et velkjent ekstremistisk tankegods. Målene og målgruppene er tydelige i alle tre hendelser, og gir ingen saklig eller faglig grunn for tvil.

Mye står på spill dersom samfunnet ikke erkjenner at også i Norge finnes det ekstremister som er villige til å omsette tankegods i handling, og at verken høyreekstremister eller grupper som IS og deres sympatisører er «gærninger». Videre er det viktig å være klar over hvordan ekstremister kan dra nytte av majoritetens fordommer mot funksjonshemmede.¹⁰

Vi forstår at Ekstremismekommisjonens mandat ikke gir rom for å gå inn i holdningsklimaet og hvordan fordommer og forakt gir seg utslag i mobbing, diskriminering, hatkriminalitet og drap på grunnlag av funksjonsevne.

Vi arbeider i dette feltet og kan dokumentere sammenhengen mellom fiendebilder som får spre seg og overleve i offentligheten, og menneskesynet som gjenfinnes på ulike nivåer i samfunnet.

5) Fravær av erkjennelse og kunnskap

Den største trusselen for funksjonshemmede kan oppsummeres med at oppmerksomhet, erkjennelse og kunnskap (faktorer som henger tett sammen) er i høy grad fraværende når

¹⁰ <https://rewirenewsgroup.com/2018/11/19/ableism-is-the-go-to-disguise-for-white-supremacy-too-many-people-are-falling-for-it/>

det gjelder funksjonshemmedes utsatthet for fordommer, undertrykking og forakt, både fra medmennesker og fra makt- og kontrollapparat og politiske regimer, historisk og i nåtid. Funksjonshemmede i likhet med bl.a. LHBT-minoriteten, er en minoritet som til tross for at den er en av verdens største, utgjør en ultimat minoritet, dvs. funksjonshemmede er i minoritet i egen familie, nabolag og i resten av samfunnet i alle verdens land, uavhengig av etnisitet, hudfarge, livssyn, politisk overbevisning eller kultur. En slik marginal og svak posisjon og status gjør at funksjonshemmede aldri kan legge premisser eller presse gjennom egne interesser.

Minoriteten er alltid og overalt prisgitt majoritetens definisjonsmakt.

Ekstremismekommisjonen kan løfte frem betydningen av at funksjonshemmede inkluderes i alle tiltak som tar sikte på å bekjempe fordommer, undertrykking og forakt.

Vi har siden 2002 forgjeves forsøkt å nå frem til norske myndigheter og aktører som jobber med menneskerettsspørsmål i Norge, for å sikre at funksjonshemmede inkluderes på lik linje med andre utsatte minoriteter som f.eks. i menneskerettsundervisning, HL-senterets og andre menneskerettssentre og fagmiljøers forvaltning av historien, holdningsarbeid og kunnskap om menneskerettigheter. Videre har vi arbeidet for å bli inkludert i undervisning om og i arbeidet mot hatkriminalitet i politiet.

Som vi påpekte innledningsvis, er funksjonshemmede enten utelatt eller marginalt regnet med i alle strategier, innsatser og tiltak som tar sikte på å bekjempe fordommer og forakt, og hindre at historien skal gjenta seg.

Dette gjelder både nasjonalt og internasjonalt, og vi tar med eksempler fra Europarådet og OSCE (ODIHR) for å illustrere utelatelsen og marginaliseringen.

CoEs Nohatespeech kampanje presenterer sitt formål slik:¹¹

For the purpose of the campaign, other forms of discrimination and prejudice, such as antigypsyism, christianphobia, islamophobia, misogyny, sexism and discrimination on the grounds of sexual orientation and gender identity fall clearly within the scope of hate speech.

Like vanlig er det å finne denne varianten nasjonalt og internasjonalt:¹²

Bias motivations can be broadly defined as preconceived negative opinions, stereotypical assumptions, intolerance or hatred directed to a particular group that shares a common characteristic, such as "race", ethnicity, language, religion, nationality, sexual orientation, gender or any other fundamental characteristic. People with disabilities may also be victims of hate crimes

Utelatelsen og marginaliseringen kan leses ut av politiske plattformer, styringsdokumenter, handlingsplaner, forskningsprogrammer, i Akademia fra rekrutteringsarbeidet til KIF-komiteen, via fagplaner, pensumlister, sentrene for kjønns- og mangfoldsstudier, stimuleringsiltak, priser osv.¹³

¹¹ <http://www.nohatespeechmovement.org/campaign>

¹² <http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime>

¹³ Regjeringsplattformer, de 7 menneskerettssentrenes mandater og arbeid,

<https://kifinfo.no/nb/content/komite-kjonnsbalanse-og-mangfold-i-forskning-kif>

<https://www.bufdir.no/tilskudd/tiltak-mot-rasisme-diskriminering-og-hatefulle-ytringer/>

<https://www.jus.uio.no/om/aktuelt/aktuelle-saker/2023/nominering-masteroppgave-diskriminering.html>

Vi nevner noen særlig relevante eksempler som illustrerer marginaliseringen, men kan levere mange flere om det er ønsket.

Solberg regjeringens **Strategi mot hatytringer** resulterte i kun ett tiltak, en holdningskampanje mot hatytringer mot funksjonshemmede¹⁴.

Drøye 27 millioner som ble bevilget til FoU og holdningsarbeid i skolen, ble rettet inn mot de andre grunnlagene.

HL-senterets holdningsundersøkelse avgrensner til jøder og muslimer.

Årlig bevilges store summer til forskning og kartlegging av holdninger til bestemte minoriteter, herunder hatkriminalitet. Hittil er kun en studie, Nordlandsforsknings studie av hatytringer mot funksjonshemmede i 2016, NF rapp 2016:6, gjennomført.

DEMBRA er et godt eksempel på at majoriteten har et fastløst syn på hvilke minoriteter som er mest utsatt, til tross for funn som viser at spesialundervisning påvirker forekomst av mobbing.

Dette kommer frem i **St.meld. 22 (2010-2011) Motivasjon – mestring – muligheter**,¹⁵ men funksjonshemmede nevnes ikke og blir ikke inkludert i Eidsvågutvalgets svært avgrensede mandat. Utvalget foreslo i sin rapport: **Det kan skje igjen** undervisningsopplegget **DEMBRA**, med nøyaktig samme snevre avgrensning.

I den grad DEMBRA nå har klart å inkludere funksjonsevne i læringsressurser og perspektiver, har det skjedd etter påtrykk fra oss. Vi har levert mange innspill og bidrag helt fra første presentasjonsmøte i 2013. Bl.a. har vi påpekt behov for at DEMBRA ansetter kompetanse innen vårt felt, og sikrer at mobbeforskning inkluderer funksjonshemmede.

De store surveyundersøkelsene som er et viktig grunnlag for forskningsprosjekter og innsatser som Trygghetsundersøkelsen, Innbyggerundersøkelsen, Livskvalitetsundersøkelsen, fanger i beskjeden grad opp funksjonshemmede.

For det første er de vektet for alder, kjønn og innvandrerbakgrunn, og i sistnevnte og andre som AKU og LKU, blandes funksjonsevne sammen med helse.

I tillegg faller mange funksjonshemmede som har verget, er på institusjon eller i bofellesskap systematisk utenfor. Dette er nettopp de mest utsatte gruppene for fordommer og forakt. Manglende surveydata knyttet til funksjonsevne medfører alvorlige hull i kunnskapsgrunnlaget på mange viktige områder som har betydning for politikk og analyser av samfunnet som f.eks. fordeling av makt og politisk ulikhet. Et eksempel er ISFs prosjekt **Demokrati, tillit og politisk ulikhet**.¹⁶

¹⁴ <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6513>

¹⁵ At elever som tas ut av klassen og får spesialundervisning er mest utsatt for mobbing, er dokumentert. Det er også godt dokumentert at mobbing rammer spesielt elever med funksjonsnedsettelse, men i Norge forskes det ikke på denne målgruppen. De data vi har, kommer stort sett fra små utvalg blant egne medlemmer i funksjonshemmedes organisasjoner.

¹⁶ Demokrati og tillit og politisk ulikhet <https://www.samfunnsforskning.no/prosjekter/demokrati-og-tillit-og-politisk-ulikhet/index.html>.

6) Hatkriminalitet – eksempel på at påstander, ikke fakta styrer politikk og fag

Denne påstanden er typisk og talende for rådende oppfatning av utsatthet:¹⁷

Etnisitet og seksuell orientering er de vanligste grunnlagene for hatefulle ytringer. Det er mindre kunnskap om hets rettet mot personer med nedsatt funksjonsevne.

Det finnes ikke faktagrunnlag for påstander som dette om utsatthet, ettersom vi verken har komparative studier eller representative omfattende selvrapporteringsundersøkelse om hatkriminalitet.

Som vist over, finnes kun en studie fra 2016. Tallene i den, 1/3 av nær 1000 bekrefter utsatthet for nærmere definerte krenkelser, gir grunn til forsiktighet når det gjelder å påstå hvem som er mest utsatt for hatprat.

Komparative studier fra Storbritannia har vist at funksjonshemmede er både mer utsatt for hatkriminalitet og andre gove typer kriminalitet enn andre.

Som påpekt ovenfor, har funn fra surveyundersøkelser ingen verdi for å kaste lys over fenomenets omfang på grunnlag av funksjonsevne. Tvert imot, tilslører de mørketall og fører til systematiske skjevheter i innsatser mot mobbing og forakt.

I Politiets Innbyggerundersøkelse 2021 blir sjansen for å fange opp hatkriminalitet mot funksjonsevne ytterligere svekket ved at denne målgruppen, som fra før av blir sterkt underrepresentert, utelates i spørsmålsteksten:

I hvilken grad er du bekymret for at følgende hendelser skal skje deg ...». Eksemplifisering ble gitt der hvor respondentene ønsket utdypning. Hatkriminalitet: vold, trusler eller annen kriminalitet på grunn av din tro, hudfarge, etniske opprinnelse, nasjonalitet eller seksuell legning.

Det er opplagt at her vil man få bekreftet påstanden om at etniske og religiøse minoriteter er mest utsatt. Objektivt sett, har det ingen betydning i seg selv, hvilke grupper som er mest utsatt, men i praksis er det dette som styrer fagmiljøer, forskning, tiltak og ressurser.

7) Norges forvaltning av historien – marginalisering av funksjonshemmede

Alle er enige om at det er viktig å forvalte og fortelle historien om tankegodset som ligger til grunn for fortidens grusomheter og om Holocaust, fordi denne kunnskapen er den beste garantien mot at det skal skje igjen. Det hviler derfor et stort ansvar på alle som vil forvalte denne historien. Hva skjer når samfunnets forvaltning er basert på fortielse og forneking av fortiden?

Som boken **Forfoten Crimes**¹⁸ viser, er funksjonshemmede nærmest skrevet ut av den historien majoriteten forvalter og forteller om Holocaust og tankegodset om rasehygiene og eugenikk som banet vei for massedrapene. Dette gjelder også i Norge.

¹⁷ Regjeringens Strategi mot hatefulle ytringer 2016–2020. Også på Bufdirs hjemmesider m.fl.

¹⁸ https://www.canonsociaalwerk.eu/1943_apeldoorn/forgotten_crimes.pdf

HL-senteret formidler den versjonen som majoriteten har bestemt seg for når det gjelder drapene på funksjonshemmede, at T4 aksjonen varte ett år pga. protester.¹⁹

Det som ikke fortelles er at det var etter T4 aksjonen, drapsraten virkelig økte. Som vi skriver i vår artikkel²⁰ basert på boken *Forgotten crimes*:

Etter at T4-programmet formelt ble lagt ned, rådet det som i ettertid er blitt kalt "Wild"-euthanasia. Da forsvant alle standarder om menneskeverd. Uten kriterier og registrering trengtes ingen begrunnelse for å drepe...

At det uautoriserte barneeutanasiprogrammet tok livet av barn med mange ulike funksjonsnedsettelse, og aldri tok slutt, blir heller ikke fortalt.

HL-senteret formidler at 200 000 ble drept.

Forgotten Crimes anslår at opp mot 1 million funksjonshemmede kan ha blitt drept, basert på mange ulike kilder:

(i) those gassed or shot when they became disabled, (ii) many who were both Jewish and disabled, (iii) those with disabilities killed in occupied countries, and (iv) many of those murdered after the end of the "official" killing programs.

Fortellingen inneholder heller ikke den hele og fulle sannhet om hvor sterkt rasehygienisk tankegods faktisk sto i det norske samfunnet, bl.a. i Akademia, i kvinne- og fagbevegelse, og hvordan rasehygiene rammet spesielt funksjonshemmede, bl.a. ved sterilisering og brutale og dødelige metoder i institusjonene for kognitivt og psykososialt funksjonshemmede.²¹

Det ble også tatt til orde i Norge for massedrap på psykiatriske pasienter.

Verken i Norge eller andre land ble det tatt et skikkelig oppgjør med rasehygienisk tankegods og alle som var ansvarlig for massedrapene på funksjonshemmede.

Når rasehygiene vises til i dagens debatter, er det rasisme som står på dagsorden. Det faktum at rasehygiene i like stor grad handlet om å kvitte seg med funksjonsnedsettelse, og at dette i høyeste grad er aktualisert, er et ikke-tema hos historieforvalterne.

Norge mangler ikke bare menneskerettssentre og fagmiljøer som forvalter historien vår.

Det finnes fortsatt ingen offentlige aktører som overvåker dagens utvikling og holdningsklima, slik mange aktører gjør når det gjelder andre minoriteter. Tankegods som i realiteten aldri forsvant, lever i høyeste grad i dag, både internasjonalt og i Norge.

Vi minner om debatten om eutanasi og rasehygiene i Morgenbladet²², hvor Aksel Braanen Sterri og Ole Martin Moen m.fl. omfavner Peter Singers rettferdiggjøring av drap på små barn med funksjonsnedsettelse.²³ De var ikke alene, UiO ønsket også Peter Singer velkommen, uten at andre enn funksjonshemmede selv, protesterte. Mediene forble stort sett tause. Dette står i skarp kontrast til majoritetens reaksjoner når andre kontroversielle personer besøker Norge som David Irwing og Peter Sellner.

¹⁹ <https://www.hlsenteret.no/undervisning/materiell/pdf/Eutanasiprogrammet.pdf>

²⁰ <https://radikalportal.no/2015/07/22/det-fortiede-folkemordet-fortellingen-om-grov-historieforfalskning-og-svik/>

²¹ <https://www.dagbladet.no/kultur/sveklinger-bor-ikke-ha-barn/65463466>
<https://www.nb.no/historier-fra-samlingen/for-100-ar-siden-ville-alle-ha-rasehygiene/>

²² <https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2017/05/05/downsdebatten-en-oversikt/>
<https://akselsterri.no/downs-debatten/>

²³ <https://social-ecology.org/wp/2005/01/peter-singer-and-eugenics/>

Krav om å tillate aktiv «dødshjelp», eutanasi, er i sterk vekst i verden og mange land har innført lovgivning som legaliserer eutanasi eller PAS, legeassistert selvmord. I Norge har også flere ungdomspartier tatt til orde for at staten skal administrere å ta liv.

Det er overalt majoriteten som krever slik lovgivning utfra egen frykt for å sykdom og hjelpeløshet. Men i praksis er det funksjonshemmede som rammes av lovgivningen som stadig utvider aldersgrensen nedover, åpner for samtykke på vegne av andre som ikke kan bestemme selv og uklare kriterier som gjør at funksjonshemmede og syke som ikke har råd til pleie og medisiner, ikke har pårørende og mangler støtte.

Til tross for motstand og advarsler fra en verdensomspennende bevegelse av funksjonshemmede, #NotDeadYet, sprer selvmordslovgivningen seg.

I Norge følger vi utviklingen nøye. Vi ser vi at flere politiske partier omfavner aktiv «dødshjelp». Vi har gitt politiske partier som Grønn Ungdom, SU og Høyre et omfattende materiale med fakta om lovgivningen, og forgjeves forsøkt å få en stemme i media.

Det bør bekymre alle at stemmene som slippes til og at alliansepartnerne i disse spørsmålene, nesten utelukkende tilhører religiøse miljøer.²⁴

8) Våre anbefalinger

Ekstremismekommisjonen bør diskutere blindsoner og fordommer i norske fagmiljøer og norsk presse. Videre ta opp det problematiske ved at de som skal analysere betydningen av disposisjonelle fiendebilder, er bevisst sine egne fordommer mot bl.a. folk med psykososiale funksjonsnedsettelse.

Ekstremismekommisjonen må etterlyse statlig forankring av ansvaret for at funksjonshemmede inkluderes på linje med andre minoriteter i innsatser, mandater, programmer, forskning og undervisning som skjer i regi av menneskerettssentrene og andre aktører som er tildelt ansvar for å forvalte historien, overvåke utviklingen og tilby oppdatert kunnskap.

Oslo, 15.2.2023

Med vennlig hilsen

Berit Vegheim

Stopp Diskrimineringen

Hjemmeside: www.stoppdisk.no

Facebook: www.facebook.com/stoppdiskrimineringen

Twitter: @stoppdiskrim1

²⁴ Kampanjen Nei til sortering er et unntak, et bredt initiativ

<https://neitilsortering.wordpress.com/>

Vi ble intervjuet i Verdibørsen om funksjonshemmedes internasjonale protestbevegelse mm. podcast her:

<https://radio.nrk.no/serie/verdiboersen/sesong/201809/MKRV17018318>

Debatt med Braanen Sterri og Stopp Diskrimineringen:

<https://radio.nrk.no/serie/verdiboersen/MKRV17015217/26-08-2017>